

ارتش در دفاع مقدس

(سال دوم)

جلد دوم

آفند متقابل - شکست متجاوز

گردآوری و تدوین:

سرهنگ دژستان (فرماندهان)

دانش آجا

انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

۱۳۹۹

عنوان و نام پدیدآور	ارتش در دفاع مقدس (سال دوم): آفند متقابل - شکست متجاوز / گردآوری و تدوین گروه مؤلفان (فرماندهان)؛ ویراستار وحید سجادی اصل.
مشخصات نشر	تهران: ارتش جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، انتشارات دافوس، ۱۳۹۹-
مشخصات ظاهری	ج۲: مصور.
شابک	دوره: ۱-۸۴-۹۷۸-۶۲۲-۶۷۸۰، ج۱: ۸-۸۵-۹۷۸-۶۲۲-۶۷۸۰، ج۲: ۵-۸۶-۹۷۸-۶۲۲-۶۷۸۰
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	ایران. ارتش. نیروی زمینی
موضوع	Iran. Artesh. Niruye Zamini
موضوع	جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- ارتش
موضوع	Iran-Iraq War, 1980-1988 -- *Army
موضوع	جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- نبردها
موضوع	Iran-Iraq War, 1980-1988 -- Campaigns
شناسه افزودن	ایران. ارتش. دانشگاه فرماندهی و ستاد. انتشارات دافوس
شناسه افیس	Staff College. Dafoos Publisher & Iran. Army. Command
رده بی-ی کتبه	DSR ۱۶۰۶
رده بندی دیویی	۹۵۵/۰۸۴۳
شماره کتابشناسی ما	۷۳-۸۴۱

عنوان: ارتش در دفاع مقدس - آفند متقابل - شکست متجاوز (سال دوم) - جلد دوم

تدوین: سرلشکر حسین حسینی و گروه مؤلفان

ویراستار: وحید سجادی اصل

ناظر چاپ: حمید همت

طرح روی جلد: علیرضا قانع

صفحه آرای: میلاد فرهادی

ناشر: انتشارات دافوس

شمارگان: ۵۰۰

تعداد صفحه: ۴۴۲ ص

تاریخ نشر: ۱۳۹۹

نوبت چاپ: اول

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مدیریت چاپ، انتشارات و فصلنامه دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

قیمت: ۹۵۰۰ تومان

نشانی: تهران، میدان پاستور، خیابان دانشگاه جنگ، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، انتشارات دافوس

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۷۰۴۸۶، ۰۲۱-۶۶۴۱۴۱۹۱

www.dafoosaja.ac.ir

مسئولیت صحت مطالب بر عهده مؤلفین می باشد.

کلیه حقوق این کتاب برای دافوس آجا محفوظ است. (نقل مطالب یا ذکر مأخذ بلامانع است)

انگیزه تدوین کتاب ۱۱

پیشگفتار ۱۷

فصل هفتم: عملکرد نیروی زمینی در منطقه عملیاتی غرب (سال دوم) ۲۳

بخش ۱: مروری بر عملیات سال اول جنگ (نقشه شماره ۱) ۲۴

بخش ۲: وضعیت و گسترش نیروهای ایران و عراق (نقشه شماره ۲) ۳۲

بخش ۳: عملیات آفندی مطلع الفجر در منطقه گیلانغرب ۳۷

بخش ۴: فعالیت‌های رزمی گمجن در سال دوم جنگ ۵۹

بخش ۵: اقدامات آفندی در سال دوم جنگ ۶۳

بخش ۶: تحلیل عملیات سال دوم جنگ ۶۸

فصل هشتم: عملکرد نیروی زمینی ارتش در شمالغرب ۷۳

بخش ۱: مروری بر گذشته ۷۴

بخش ۲: سازمان‌دهی قرارگاه‌های عملیاتی ۸۹

بخش ۳: عملیات‌های نامنظم ۱۰۲

بخش ۴: عملیات بازگشایی محورها ۱۲۲

بخش ۵: ادامه عملیات (توسعه و پدافند داخلی) ۱۵۱

بخش ۶: احداث پایگاه‌های جدید در محورهای منطقه شمالغرب ۱۷۹

بخش ۷: عملیات منظم ۱۹۲

بخش ۸: عملکرد یگان‌های ارتش با مردم منطقه ۲۱۳

بخش ۹: تحلیل و نتیجه‌گیری ۲۲۱

فصل نهم: عملکرد مدیریت نیروی انسانی و فرماندهی آماد و پش نیروی زمینی ۲۴۱

بخش ۱: فعالیت‌های مدیریت نیروی انسانی ۲۴۲

بخش ۲: عملکرد فرماندهی آماد و پشتیبانی ۲۶۹

فصل دهم: عملکرد نیروی هوایی ۲۹۱

بخش ۱: فعالیت‌های نیروی هوایی تاکتیکی ۲۹۲

بخش ۲: فعالیت‌های فرماندهی پدافند هوایی ۳۰۰

بخش ۳: مدیریت آماد و پشتیبانی نیروی هوایی ۳۲۰

پدیده جنگ، از ابتدایی‌ترین مراحل آفرینش زندگی همواره با انسان‌ها بوده است. بشر نمی‌تواند این بلای خانمان‌سوز را از زندگی خود دور کند.

امروزه از طریق دانش ستیزه‌شناسی، ژئوپولتیک و بکارگیری ژئواستراتژیک و... نقاط بحران خیز جهان مشخص و شناسایی می‌گردند. مؤسسات تحقیقاتی، متخصصین سیاسی، روابط بین‌المللی، جامعه‌شناسان، اقتصاددانان، جغرافی‌دانان و مورخین به شناسایی علل و عوامل اختلافات می‌پردازند و پدیده جنگ همچنان راه تکامل خود را ادامه می‌دهد؛ تا این‌که سیاست‌داران قدرت‌های بین‌المللی برای حفظ و برتری خود و تحمیل سیاست‌های منفعت‌طلبانه و قدرطلبانه خود با سوءاستفاده از این اطلاعات، به روش‌های مختلف سعی در برهم زدن دلبستگی روابط بین این نقاط آشوب خیز و بحرانی می‌نمایند تا تسلیحات نظامی خود را به فروش بیاورند. سپس در مجامع بین‌المللی و در نشست‌های سیاسی به طرفین متخاصم پیشنهاد استیصال و توصیه به صبر و خویشتن‌داری نموده و اشک تمساح برای مردم دو طرف می‌ریزند و... جنگ عبارت است از جدال بین دو دولت از طریق نیروی نظامی و قوای مسلح با هدف غلبه و غنق بر یکدیگر و اعمال شرایط دلخواه طرف پیروز (وردوس).^۱

همچنین وردوس، جنگ را جدالی مسلحانه بین دولت‌ها تالی می‌کند که در طی آن کلیه روابط صلح‌آمیز و مسالمت بار به حالت تعلیق و وقفه درآمده است. جنگ عبارت است از مجموعه‌ای از اقدامات و عملیات مسلحانه در درامی که در چارچوب مناسبات کشورها رخ داده و موجب برقراری اصول و قواعد خاصی در مناسبات بین کشورها می‌شود؛ بسیاری دیگر از تعاریف و تعبیر و تفاسیر از جنگ مطرح می‌باشد. بیان تعریف و تعبیر از جنگ در پیشگفتار با این انگیزه است که مخاطبین با مطالعه و مقایسه این تعاریف و تعبیر با آنچه که در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران (دفاع مقدس)

رخ داده است، دریابند که آغاز این پدیده برای ما از هر زاویه و با هر رویکردی که مورد تحلیل قرار گیرد، با اکثر آنچه که تاکنون در جنگ‌های معاصر و حتی قبل از آن رخ داده، در این جنگ نیز عینیت داشته و دارد.

انواع جنگ‌ها (آفندی - پدافندی)، اقسام جنگ‌ها (منظم، نامنظم و...) و دیگر انواع و اقسام جنگ‌ها (شیمیایی، چریکی، مردمی، همه‌جانبه، هوایی، دریایی و...) و از نگاه و زاویه‌ای دیگر جنگ خارجی، جنگ داخلی، الکترونیک، نرم، سخت، فرسایشی و...، کلاسیک، جنگ سرد، اطلاعاتی، روانی، جنایت‌جنگی، اقتصادی، فضایی، غیرمعارف، تمام عیار و...

همچنین انواع و اقسام شگردهای سیاسی - اقتصادی، تبلیغاتی، روانی و... که برای جنگ افروزی لازم است، جنگ ۸ ساله ما که از طولانی‌ترین جنگ‌های معاصر می‌باشد، اعمال و اجرا گردید.

حتی در مقطعی قبل از آغاز جنگ و بعد از پایان جنگ، حالت «نه جنگ نه صلح» که بین جمهوری اسلامی ایران و عراق حاکم بود، بحث و تحلیل جداگانه‌ای را می‌طلبد و در نهایت هم منظور و هدف اصلی از جنگ، به صورت نمده و روشن در دفاع مقدس وجود داشت که در ابعاد کشور گشایی، دفاع مشروع، تنه‌نیز، امنیت ملی و منافع ملی و... که با انگیزه‌های خصمانه و با اتخاذ اقدامات و عملیات نظامی ممکن می‌شود، در این مقطع تاریخی و حساس رخ داده و اثرات، تبعات و پیامدهای خاص آن را برای هر دو کشور و در ابعادی خاص برای کشورهای منطقه و فرامنطقه به بار آورد.

گروه تحلیل نقش و عملکرد ارتش ج.ا.ا، در دفاع مقدس با رویکرد نظامی و تخصصی، علل، بهانه‌ها، رویدادها و تصمیمات متخذه در اداره امور جنگ (چگونگی، چرایی و چیستی) را مورد بررسی و مطالعه قرار داده و منصفانه، تدوین و تحلیل کرده تا بتواند از ثمرات و برکات آن در نگارش تاریخ، تحلیل تاریخ، بهره‌برداری و استفاده در تاریخ نظامی و دانش نظامی و کاربرد آن‌ها در مباحث مختلف مورد نیاز دفاع ملی در راستای برقراری

تأمین امنیت نظامی و امنیت ملی برای حصول به اهداف منافع ملی و آرمان‌های مقدس نظام جمهوری اسلامی ایران، بهره‌برداری‌های لازم به عمل آید.

قطعا، ابعاد، حوزه‌ها، زمینه‌ها و انواع و اقسام و... موارد بسیار زیاد و متنوع می‌باشد که پاسخ‌گویی به تمام پرسش‌های مرتبط، بسیار سخت و مشکل و نیازمند داشتن دانش و تخصص‌های خاص هر حوزه در امور سیاسی، اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی، جامعه‌شناسی، نظامی و دفاعی، ژئواستراتژی و... بوده که این هیئت (گروه) عمدتاً در بُعد نظامی، آن هم در محدوده ارتش جمهوری اسلامی ایران، وارد شده و فعالیت‌های خود را به آن معطوف داشته است.

ارتش برای ایفای نقش ذاتی و قانونی خود نیازمند وجود شرایط و زیرساخت‌هایی است که بتواند به وسیله آن، بر مداخلات، اقدامات قانونی و منطقی خود شامل حفظ استقلال، تمامیت ارضی و تأمین امنیت داخلی که لازمه تحقق امنیت ملی جامعه می‌شود، اقدامات لازم را به عمل آورد.

بررسی وقایع، حوادث و رویدادهای آن مقطع زمانی، مبین این واقعیت انکارناپذیر است که به رغم برهم خوردن بعضی معادلات استراتژی، ارتش در بعد از پیروزی انقلاب، به ویژه در سال‌های ۱۳۵۷ و ۱۳۵۸ و نیمه اول سال ۱۳۵۹، در سایه تلاش‌ها و فعالیت‌های انجام شده خود و حمایت‌های ارزشمند حضرت امام (ره) و حرکت امام‌خامنه‌ای و انقلابیون واقعی که وجود ارتش را به ویژه در آن مقاطع حساس و تاریخی اجتناب‌ناپذیر می‌دانستند، روح تازه‌ای در کالبد توانمند ارتش دمیده شد.

ارتش با تقویت ابعاد معنوی و از جمله سروسامان دادن به زیرساخت‌های خود، آموزش‌های نظامی و عقیدتی و جذب کارکنان پایور و وظیفه نسبت به سازمان‌دهی منسجم مورد نیاز، اقدامات خوبی به عمل آورده و ضمن طرح‌ریزی‌های لازم و پیاده کردن برنامه‌های لازم در حوزه نیروی انسانی، توانست اصلی‌ترین رکن موجودیت سازمانی یعنی کلیه منابع راهبردی و از آن جمله نیروی انسانی خود را در حد قابل قبول به ایفای نقش

و ادای تکالیف و وظایف برای انجام مأموریت‌ها و رسالت‌های بر دوش، برعهده گرفته و پاسخ‌گوی واقعی نیازهای امنیتی و دفاعی در آن زمان گردد.

در آن زمان، ارگان‌های مخالف داخلی و خارجی، هر چه سریع‌تر به دنبال ایجاد وضعیت‌های مورد نیاز خود بودند. به عبارتی می‌توان گفت که به صورت نانوشته اما احساس تکلیفی، نه تنها از مأموریت‌های ارتش چیزی کاسته نشد، بلکه وظایف جدیدی که ناشی از خلاء وجودی یا خلاء انجام وظایف بعضی سازمان‌ها از جمله امنیتی، اطلاعاتی، قضایی و ارلتي که مسئول تأمین تدارکاتی خاص برای ادامه مأموریت‌ها بودند را رأساً و به رغم تلاش کمیبودها و کاستی‌ها به عهده گرفت.

بافت جدید ارتش، از اعتقاد به حاکمیت الله در همه کائنات و مکنونات، مردم کشور را بهترین قاضی و داور می‌داند و خواهد دانست، زیرا بدنه اصلی ارتش را مردم تشکیل داده و آن‌ها هستند که ناظر بر اعمال و رفتار و رویکردها و عملکردهای ارتش خود در همه زمینه‌ها می‌باشند و در حاکمیت سیاسی بحث «مردم می‌فهمند» با همین ادعاست، ارتش و ارتشیان هر عملی را با نا و بعد خدا آغاز و برای رضای خاطر او انجام و مزد و پاداش را هم از او می‌طلبند. لذا با این تفکر نگاه، رویکرد و جهت‌گیری به عملکرد ارتش در سال اول جنگ پرداخته می‌شود. به امید آن که مقبول ذات اقدس احدیت واقع شود.

روند پیوستن ارتش به انقلاب

ناگفته‌های فراوانی وجود دارد که اکثر جنبه‌های آن در کتاب ۱۰۰۱ ساله از انقلاب تا جنگ تحمیلی) تشریح شده است. اما این واقعیت باید گفته شود که ارتش چرا به انقلاب پیوست و چگونه توانست صرف‌نظر از چالش‌ها، مشکلات و موانعی که بر سر راه ارتش قرار گرفته یا قرار داشتند به مسیر اصلی تغییر و تحولات مورد نیاز ارتشی برای نظام نوپای جمهوری اسلامی تبدیل شود.

از ویژگی‌های ذاتی و درونی ارتش، از دکترین ارتش، ساختار و سازمان، نظم و انضباط، آموزش‌ها و از همه مهم‌تر، فرهنگ ذاتی یا شاید هم فرهنگ سازمانی ارتش‌ها به ما هو

ارتش می‌باشد. گرداننده اصلی این تغییر و تحولات و در ادامه آن توسعه و پیشرفت ارتش در فضای موجود و جو حاکم با چنان سرعت و شتابی محقق گردید که ارتش توانست بعد از یک ماه به تغییرات موردنیاز تن داده و تحولات لازم برای همراهی و همگامی با سایر نهادهای سیاسی و اقتصادی و فرهنگی اجتماعی نظام حاکم بر کشور، رسالت و مأموریت‌های ذاتی خود را به شایستگی انجام و تمام دسائس و حیل‌هایی که دشمنان قسم‌خورده نظام برای انحلال ارتش و در نهایت خلع سلاح نظام جمهوری اسلامی داشتند، جلوگیری و خنثی کند.

باید گفت که این مورد، اصلی‌ترین اقدام ارتش برای تبدیل‌شدن به ارتش نوین جمهوری اسلامی ایران بود که در کمترین زمان ممکن و با عشق و علاقه و ایثار و ازخودگذشتگی‌هایی بود که تسریع آن اقدامات در حافظه تاریخ کشور و در ذهن ملت شریف ایران به ودیعه گذاشت است.

قطعاً منتی بر مردم مسلمان و شریف ایران متصور نمی‌باشد اگر گفته شود همین ارتش نوپا در سال ۱۳۵۸ در تأمین امنیت داخل و کثر قریب به اتفاق استان‌های مرزی و حتی در تهران و دیگر استان‌ها، در عین ناباوری و در شرایط و با کمترین منابع و امکانات و پشتیبانی‌های لازم توانست آن را به ارمغان آورد.

در حوزه تأمین امنیت خارجی نیز که ارتش، به رغم کمبودها، کاستی‌های فراوانی در ساختار، سازمان و محرک‌های حمایتی و انگیزشی، توانست به اعلا درک‌ترین و راهبرد نظامی خود و با روحیه رزمی و حمیت ناشی از روحیه رزم‌آوری و شناختی که از قبل در مورد دشمن بعثی (با توجه به درگیری‌های قبل از انقلاب) داشت به همراه تجهیزات، تسلیحات، آموزش‌ها و تمریناتی که در عمق وجود ارتش بود، تنها حداقل ظرف شش روز دشمن را در اکثر مناطق اشغالی "متوقف" کرده و طرح‌های لازم را برای "تثبیت، بیرون راندن و تنبیه در خاک خودش" تهیه و اجرا کند.

تشریح بیشتر این عوامل از جنبه‌های گوناگون به همراه سازماندهی، آموزش، همکاری و کمک‌های لازم لجیستیکی، تجهیزاتی، تسلیحاتی و مهماتی و... که برای سایر نیروهای

نظامی مسلح و نیروهای داوطلب مردمی انجام می‌داد، به گونه و شیوه‌ای بود که حتی اگر یگان‌های ارتش به تجهیزات و تسلیحات و حتی آموزش‌هایی نیازمند بودند، اولویت واگذاری و اقدام به آن‌ها داده می‌شد. روح اخوت، وحدت، همدلی، انسجام و همکاری و دیگر عوامل موردنیاز برای هماهنگی در اقدام مقابل دشمنان داخلی و خارجی که نیاز اصلی آن دوران بود، خدشه‌دار نشود.

قطعاً آن‌ها این گذشت‌ها و تلاش‌ها و همکاری‌ها و... را در ذهن سازمان خود ثبت و ضبط دارند و در کتاب‌های سال‌های دور نیز حسب مورد یادآوری‌هایی خواهد داشت.

گروه تحلیل نقش و عملکرد ارتش جمهوری اسلامی ایران

در ۸ سال دفاع مقدس